

N. Kakuk Mónika

Mona sorsa

Mona sorsa

Szerző: N. Kakuk Mónika

Publio Kiadó

2013

Minden jog fenntartva!

Könyvalakba átdolgozta: Pálfi János

ELŐSZÓ

Amúlt lenyomata

Mona vagyok - a kis ember, a kis asszony de nem egy kisasszony. Eddig a sors kegyes volt hozzám, még vagyok és még egy ideig lenni is akarok, mert még dolgom van e Világon. Itt születtem a vén Európában, annak is a közepében, szép hazámban Magyarország déli csücskében, egy kedves kis-kun városban a XX. század első felének második fertályában. Megszülettem, tehát, vagyok. Csupán élni akartam, s még akarok jót tenni és jó lenni.

Az emberiség a tudományban igen előrehaladott, főként a haditechnikában, vagyis az emberek irtásában, mert háborúk voltak, vannak és lesznek ezért a kis sáros Földgolyónk felosztásáért és újra felosztásáért. Az ember a munkájával, a föld adottságaival képes a semmiből gyönyörű gazdagságot teremteni, de úgy átformálni magát, hogy ne legyen önnön farkasa, már képtelen.

E földön minden embernek, állatnak, növénynek kellene létjogosultságának lenni, de sajnos a valóság nem ezt bizonyítja. A legfőbb emlős - az ember - okos, mégis oly sok oktalan dolgot tesz világszerte. Az embert a természet tanította, de ő ahelyett, hogy élne vele, gyakran inkább visszaél. Mennyi könny, bánat, nyomor, sehova tartozás övezte a háborúkat, míg a kirobbantói milyen jól profitáltak belőle.

Átélttem kisgyermekként a II világháborút, az azt követő

mély szegénységet, gyermekként az Édesanyám elvesztését, majd később a Don-kanyarnál fejlövést szenvedett Édesapám halálát. Azt hittem, hogy nem érhet ennél nagyobb fájdalom, de tévedtem, mert drága két kis fiamat, Gáborkát és Misikét is korán el kellett temetnem. Majd tovább folytatódott a kemény munka a sokévtizedes gürcölés a puszta létért. A sorsom meg van pecsételve. Bánataimat míg élek nem felejttem és nem heverem ki, de azért igyekszem magammal vinni, míg az összes örömöm, boldogságom itt e Földön hagyni.

Ezt az írást azoknak szánom, akik hozzám hasonlóan sok jót és még több keserűséget átéltek. Sok-sok bánatot, amit egyik ember a másiknak okozott és okoz ma is.

Mottóm: „JÓ LEGYÉL ÉS JÓT TEGYÉL!”

I. FEJEZET

Nagyszüleimről

Kezdeném a gyökereimtől már amire emlékszem és amit a szüleimtől tudtam meg még gyermekkorban Nagyapámról és Nagyanyámról.

Édesapám apja vagyis a Nagyapám szekérrel vitte a malomba a gabonát öröltetni. Akkoriban igen sok eső esett és egy gyér kis patakon keresztül kellett áthajtani, ami rendszerint ki volt száradva, de most egy kis erecske folydogált benne. Átkelés közben ettől a lovak úgy megbokrosodtak, hogy a szekér felborult és szegény Ősömet maga alá temette. A halál szinte azonnal a borulás után beállt. E tragédiát nem sokkal később egy arra járó ember fedezte fel. Szegény Nagyanyám a hír hallatán összeomlott, hogy most már mi lesz vele meg a gyerekekkel. Ahogy nekem elmesélték, a Nagyanyám a nagy gyászban szinte napról-napra ment tönkre. A gyászon kívül azonban nem csak a női, hanem a férfi munkát is meg kellett fogni, de még mielőtt összeroppant volna, a rokonok rábeszéltek, hogy szereznek neki egy jóra való férfit, aki segít a sok dologban, no meg könnyebb lesz a gyerekek eltartása is. Így hát a Nagyanyám újra férjhez ment. Az új férj is hozott magával egy gyermeket, így még több szájat kellett betömni. Ment is egy darabig szépen, szegénységben, de drága jó Nagyanyám egyre betegesebb lett. Nem sokkal később a Nagyanyám végképp eltávozott az élők sorából.

Édesapámról

Nagymamám halála után a mostoha Nagyapa szintén nem bírta egyedül ellátni a rengeteg teendőt, így hamarosan új asszonyt hozott a házhoz. Így lett Édesapám kétszeresen is árva és kétszeres mostoha gyereke. Szegény Apám csak pár részletet mesélt ebből az időből, mindig azt hajtogatta, hogy ez nem a ti füleiteknek való. De én igen kíváncsi természetűnek születtem és sokszor kihallgattam őt és Édesanyámat. Tudom, hogy ez nem szép dolog, de annyira kíváncsi voltam az életére. Ilyeneket mesélt, hogy ha hajnalban pirkadattól nem kelt fel az istállóban a számára kijelölt vacokból, akkor kötéllel verés járt neki. Helyzetét még az is nehezítette, hogy a mostoha Nagymama is hozott magával két gyereket, akikkel igencsak kivételeztek. Hát így alakultak a csorba család csavarjai, aminek keserű levét többszörösen Apám itta meg. Iskolába is csak úgy engedték, hogy elsőnek a jószágokat kellett megetetnie, trágyázni, majd egy szelet kenyérral rohant a tanításra. Mivel aztán sokszor késve érkezett, ezért a tanító rendre-módra deresre húzta őt, ami után már nem hogy figyelni nem tudott, de még egyenesen ülni sem. Mindig szomorúan baktatott hazafelé. Ilyenkor már nem is a fizikai fájdalomtól, hanem a megaláztatásoktól volt búskomor. De ez még nem volt elég, mert amikor hazaért akkor a Mostoha hol az egyik, hol a másik oldalán húzott végig az ostorral, hogy miért nem jött gyorsabban haza. Mesélte az édes, hogy sokszor nem kapott ebédet, vacsorára is csak a lábas alján összekapartak jutottak neki és kussolnia kellett az istállóba.

Apám alig várta a nagykorúságát. Amikor aztán végre érkezett, besorozták őt az I. világháborúba katonának. Erről nem sok emléket őrzök, mert ezt végképpen nem értettem meg, hogy mi a fenének mennek el a háborúba öldökölni. Az I. világháború történéseit a Simon nevű barátjával beszéltek át és újra át. Később, mikor már én is próbáltam megérteni, mint egy cserfes kislány oda-odaszóltam nekik, hogy, hogy kellene ezt csinálni, amire a felelet az volt, hogy kis bogaram nem értheted ezt, hiszen mi sem értjük. Én azonban hajthatatlan voltam és még ki is mondtam, hogy SENKI SE MENJEN EL A HÁBORÚBA, akkor nem lesz kinek kivel háborúzni. Ezen a két jó barát jót kacagott, de én láttam a szemük sarkából megcsillanó könnycseppeket, miközben csak annyit mondtak, hogy: az ember az ember farkasa.

Később azért megfejtettem az emberi gyarlóságot a háború csinálást illetően. A háborúkat azért rendezik meg, hogy a Világot felosszák és újra felosztják és akivel felosztatják azok vagy ott a helyszínen veszítik az életüket, vagy szegénységben élnek, míg a hatalomhoz jutók gazdagok lesznek és maradnak. Utóbbiak annyit halmoznak össze, hogy több generációnak is elég lenne, de aztán mit tesz a sírhantnál a feje alá, legfeljebb egy párnát, vagy készít a koporsó oldalára zsebet? - jegyeztem meg néha naívan.

Apám sorsából ezt a pár mozzanatot írtam most le. Bár lenne bőven mit elmondani a szörnyűségek sokaságából, csak párat fogok megemlíteni a későbbiek során. Ennyi is elég a sok szomorúságból.

Édesanyámról

Most rátérek a drága Édesanyámra akinek az ifjú koráról igencsak keveset tudok, csak annyit, hogy egy becsületes családból eredezett, hárman voltak testvérek, Anyám és két fiú testvére. Ő úgyszintén a Nagyalföld déli részéből származott, az ő gyermekkorát is megviselte az I világháború, de az ő szülei meg tudták maguknak termelni a napi betevőjüket. Egy régi fénykép emléke áll a szemem előtt, ahol Anyám egy hosszú talpig érő ruhában van ifjúként lefényképezve, egy arany bross a szép hajkoronájában és aranygyűrűk az ujjain. Az ifjúkoráról csak annyit tudok, hogy megelégedett volt, de ami számára később történt az maga volt a szörnyűség.

Kisgyermekként

Úgy kb. 3-4 éves koromtól emlékszem vissza néhány számomra igen maradandó dologra.

Úgy karácsony tája lehetett, mert mindenki várta az ajándékot, így én is. Ekkor láttam meg a mostoha nagyi kezében egy kaucsuk babát és hangosan mondta a szomszédok előtt, úgy hogy én is meghalljam, - ugyanis a szomszédban laktak a gyerekeivel -, hogy ez az unokámé lesz. Hát én erre ujjongtam, jaj de jó, jaj de jó. Mire ő: tán csak nem gondolod, hogy neked vettem, hisz ki vagy te nekem? Ekkor ezt még nem érthettem, de az én érthetlenségemről iszonyú ordítással tettem tanulságot. Erre az Édesanyám így

vígasztalt: - Ne is törődj vele csinállok én neked szép cifra rongyokból olyan babát, hogy ha beszélsz hozzá, tán még válaszol is neked. De én hajthatatlan voltam, nekem csak az a baba kellett volna, csak azt hajtogattam, hogy akkor miért mutatta meg nekem. Emlékszem, nagyon sokáig vágyódtam a kaucsuk baba után, míg egyszer drága jó Apám megvette a városi vásárban, de akkor már nem tudtam neki örülni, mert elmúlt az a vágy, hogy nekem is legyen ilyen babám.

Úgy emlékszem, még két érdekesebb eset történt ez idő tájt velem.

Az egyik az, amikor az Anyám kiengedte a kótlóst a kiscsibékkal a kert elejébe. Én elkaptam egy kiscsibét és a nyakát fogtam, de állandóan el akart futni, amit én úgy akadályoztam meg, hogy minél jobban futni akart, én annál jobban szorítottam szegény kis pára nyakát. Végül elalélt én meg csak azt mondogattam: - Nem állsz meg nem állsz. Hát nem állt meg. Ezért szidást kaptam és magyarázatot, hogy a csibéket nem a nyakánál fogva kell elfogni.

A másik az elég nyomasztó dolog volt. A hátsó udvarban, ami el volt kerítve, volt megkötve a nagyméretű fehér göndör szőrű kutya, amit Balázsnak hívtunk. Az elkerített résznél egy kiskapu volt, aminek a felső részét egy karika fogta össze a kerítéssel, hogy az ott lévő baromfiak ne tudjanak kijönni. Amint már említettem, én már akkor is kíváncsi voltam, a

kapu alját kissé félrehúztam annyira, hogy be tudjak oda csúszni. Mikor bejutottam, rögvest a Balázshoz mentem, aki szundikálva hason feküdt. Én meg el kezdtem simogatni és becézgetni: Balázskám, Balázskám. Egy idő után talán ráléphettem a mancsára, mert úgy összemarta kezem, lábam, fejem, hogy a nyomait holtig viselem. Az Édesanyám igen megijedt, szaladtak velem az orvoshoz én meg csak ordítottam, Édesanyám meg csak jajgatott, hogy mi lesz az ő szemefényével. Egy idő után azt a förtelmes ordítást abbahagytam - gondolom, amikor az első fájdalomcsillapítót az orvos beadta. Ők meg kérdezték tőlem: - Na Mona, hogy érzed magad? Mire én: -Azt én honnan tudjam, milyen sós ez a vér ami ide a számhoz folyt?

Többen voltunk testvérek, ami akkortájt nem volt furcsa. Én a hatodik gyermekként jöttem a világra, később lett még egy öcsém Béni. A legidősebb lánytestvérem akkor szülte az első gyereket, amikor én születtem. Sokáig úgy is éreztem, hogy a Jacsó a testvérem és nem a Nővérem kislánya.

Ekkor még az Édesapám örökségéből kapott kis házban laktunk, a kertben nagyon sok gyümölcsfa volt, meg mindenféle haszonnövény. Emlékeim szerint ez a kis birtok volt a földi paradicsom. Mivel alig volt egy hektárnyi, a megélhetésünket nem tudta biztosítani, így átköltöztünk egy másik faluhelyre kb. 20 km-re. Itt kezdődött az életemnek az a szakasza, amely rányomta bélyegét a elkövetkező éveimre. A költözésből csak annyira emlékszem, hogy hatalmas hó lehetett, mert a kis ház kijáratánál eldobált hó felett mi kicsik nem láttunk át. Befogták a két lovat, akiket Bogárnak és Lacinak hívtak, a kocsira tettek egy jó réteg szalmát és rá pokrócot, minket az öcsémmel felraktak oda és dunyhával jól

betakartak. Az induláskor csak úgy viháncoltunk a jó meleg takaró alatt, aztán elaludtunk és csak az új lakóhelyünkön ébredtünk fel egy ágyban.

A kis birtokunk továbbra is megmaradt és drága jó szüleink gyalog, háton cipelték az ott termelt gyümölcsöket, mert ahova jöttünk, vagy jönnünk kellett, az ottani termény az érsekségé volt, mi meg részt kaptunk a terményből. Mint később megtudtam, kapások jogcímén kaptuk ezt a lakhelyet a munkaerőért cserébe.

Segítettem Anyámnak

Ekkor még megvolt az a kapocs, ami a szülők között és testvér-testvér között ível úgy, mint a folyópartokat összekötő híd. Az Édesekhez nagyon jó volt odabújni, langyos szellő volt a simogatásuk. Jó volt a fejünkre kapott barack, még a kis szidás is, mert tudtuk, hogy az szeretetből jön. Olyan édes volt elaludni, amikor betakargattak és szívből jövő jó éjszakát kívántak. Előtte persze el kellett mondanunk egy isteni áldást, megköszönve az aznapi dolgokat, a jó álmokat és jó holnapokat. Édesanyám igen korai kelő volt, mire felébredtünk mindig oda varázsolt szinte a semmiből valami reggelit, a nagyok ekkora már elmentek dolgozni. Én minduntalan igyekeztem Édesanyámnak segíteni. Többször felébredtem, ha kiment a szobából, mert egy kis enyhe nyikorgása volt az ajtónak, amit semmivel sem lehetett összetéveszteni. Volt olyan eset egy őszi napon amikor a libákat ment tömni én meg kisurrantam utána és minden tiltakozása ellenére rávettem, hogy én is megpróbálhassam.

Nos, az első esetnél a liba volt a nyerő, mert az ujjamat majd' ketté harapta az a balga állat. Be kell valljam, igen fájt a liba harapása. El is pityeredtem, de ekkor sem tettem le eme dolog megtanulásáról.

Egyik esetben Anyám krumplistésztát készített ebédre, a tészta alá vágott volna egy kis szalonnát, de annak a bőre olyan kemény volt, hogy a kés megszaladt és a tenyerétől a csuklóig elvágta a kezét. Mivel a nagyobb gyerekek a dologban várták az ebédet, nem volt mit tennie, hozott oda nekem egy kis sámlit, és a már előre meggyúrt tésztát velem nyújtatta ki. Ő használta az egyik kezét az egyik oldalról, a másik oldalról meg én a két kezem, ami természetesen nem ért fel Anyám egy kezével sem, de valahogy kinyújtottuk azt a hatalmas levél tésztát és közösen siflire elvágtuk. Ő vágta, én meg fogtam a tésztát, így készült el ez az emlékezetes ebéd. Ezzel azonban még koránt sincs vége. Minthogy Anyámnak igen fájt a keze, így az öcsémet és engem indított útnak az ebédrel. Előtte szépen elmagyarázta, hogy a kis Bogárzó pataknál a hídon átmegyünk, majd a majoron. Úgy is lett, csak hogy ott a libafalka várt és megkergetett bennünket a gúnár vezetésével. Kaptunk is néhány csípést. Végre odaértünk a kukoricás végéhez, ahol a nagy nyárfa állt és szinte leroskadtunk az iménti ijedelemtől, no meg a fáradtságtól. Egy ideig itt vártunk, de miután senki nem jött oda, így hazavittük a keservesen elkészített ebédet, mert annyi sütnivalónk nem volt, hogy a sorok másik végén is lehetnek a kukoricásban. Hazaténferegünk pityeregve, hogy nem volt ott senki, de Anyánk nem szidott meg, hanem inkább megsajnálta, hogy ilyen kicsi gyerekekkel kellett neki ebédet vitetni. Úgy három óra múlva hazajöttek a tesóim,

mert nem bírták már az éhezést. Jót mulattak rajtunk, mert nekik így hamarabb letellett a nap. Anyámnak aztán kamillateás vizes ruhával borogattuk a kezét és egy jó hét múlva tudta már használni.

Emlékszem az intő tekintetére, mert úgy tudott nézni, hogy abból tudtuk, hogy jót vagy rosszat tettünk. Akkor még fel sem fogtuk az arcán lévő szomorúságot, mert felénk mindig a jobbat mutatta. Így visszagondolva el sem tudom képzelni, hogy én hogyan vészeltem volna át az ő helyében azokat a súlyos, nehéz időket. Sajnos rossz korban született és születtünk. Köszönet neki mindenért.

A háború gyerekszemmel

Még nem voltam iskolás, mikor egyszer Apám elment. Édesanyámat faggattam, hogy hova tűnt el, de ő csak egyre-másra kitérő válaszokat adott: - Te még kicsi vagy, úgy sem értenéd, majd hazajön nemsokára. De annyit azért éreztem, hogy valami nagy baj lehet. Végül kiderült, hogy kivitték őt a Don-kanyarba, csak két esztendővel később tért haza egy szörnyű fejlövással. A sebesülése olyan volt, hogy se élni, se halni nem volt képes, csak a kín látszott rajta. Drága jó Anyámnak már eddig is kevés mosoly hagyta el az arcát, de ezután szinte nem is láttam őt vidámnak, pedig a szüleim úgy illettek egymáshoz, mint kenyér a szakajtóba. Apám szikár magas volt, széles férfias arcvonással. Anyám alacsony volt és igen fürge, szorgalmas. Ő volt az eszesebb, Apám a bölcsebb, így egészítették ki egymást egy egészszé.

Ekkor már körülöttünk is húztak a bombázó gépek, ropogtak a fegyverek. Szüleim mentették a menthetőt, amikor csak lehetett a földiken dolgoztak, hogy legyen mit nekünk és az állatainknak enni. Szegény Apám alig bírta a munkát, ekkor már a nagyobb testvéreim is tudtak dolgozni, bár igen kevés haszonnal. Apámnak néha megeredt a szava és csak mesélte a szörnyűségesebbnél szörnyűségesebb dolgokat, hogy miket élt át a fronton: a kezei, lábai lefagytak, fagyos répát ettek, meg valamiféle kenyérnek nem mondható ragacsos feketeséget. Elmondta, hogy akik rájuk lőttek azok is éppen olyan egyszerű kis emberek voltak mint ő, sok közülük még szinte gyerek. Amint az egyik lövészárokban hasaltak, Apám kiszólt, hogy ne lőjenek, ekkor találta el egy golyó. Később egy bajtársa azt mondta, hogy nem is a másik tábor felől jött a lövés, hanem a saját tisztjeiktől. Talán az lehetett a baj, hogy fel mert szólalni, minek kell gyilkolászni a kis embereket, akik igazán nem tehetnek a szégyenletes háborúról. A lövést követően egy fűtetlen hideg sátorban tért magához, de még ekkor sem hazafelé küldték. Gondolták hamar felépül és mehet vissza embereket lőni. Sok borzalmat látott: szétlőtt házakat, éhező és fázó gyerekek, nők, idősek koldultak. Aki nagyon gyenge és beteg volt, azt többnyire magára hagyták és hamar eljött érte az úr. Rengeteg halott feküdt egymáson elhantolatlanul. Volt ott Isten tudja hány nemzetiségű ember. Sokan számára összefüggéstelen, érthetetlen nyelven hadartak valamit, csak a „mamát” értette meg mindenki. De legyen ennyi elég, inkább nem is sorolom tovább a borzalmakat, hiszen nemsokára nekünk is kijutott belőle.

Amikor Apám hazaért, mi a testvéremmel elbújtunk, azt

hittük, valaki idegen jött szállást kérni, rongyos, szőrös, piszkos volt, de mikor a meleg hangját meghallottuk, odarohantunk és örömkömben sírtunk, ő csak vigasztalt: - Ne sírjatok, hazajöttem és itthon is maradok, nézzétek, én sem sírok, csak ez a sok szőr zavarja a szemem és azért könnyezek.

Amint említettem már, igen puszkaporos volt itthon is a helyzet. Még ma is emlékszem a bombázó gépek hangjára. Még sok-sok év után is vissza tudom emlékeimben idézni a zúgásukat, ami máshoz szinte nem hasonlítható. Jöttek a fegyverekkel megrakott lovaskocsik, katonák autóval, gyalogosan, ahol rájuk esteledett, ott önkényesen bementek és letelepedtek. Amit találtak, azt felfalták, mert ők is éhesek voltak. Sajnos volt közöttük gonosz ember is, aki gorombáskodott, mindent elvitt, még azt is, amire biztosan nem volt szüksége. A tyúkólból nem hozták ki a baromfit, hanem lelövöldözték őket az ülőről. Egyikük szemet vetett a mi Fátyol nevű tehenünkre is. A szegény párát kihúzták az istállóból, majd a lábára kötöttek kötelet és oldalra lökték. Mikor a megkötözött jószágnak elkezdtek egy rozsdás késsel vagdosni a nyakát, Anyám bezavart minket a szobába, de az ablakban lévő pistike virágot széthajtottuk és mindent tovább láttunk, hallottunk. A tehén nyakát csak nyiszálták-nyiszálták, de az a szegény pára csak nem akart kimúlni. Erre az egyik agyamentnek az az ötlete támadt, hogy valamelyik szomszédba elmennek kést köszörülni, hátha az éles késsel megölhetik, hát el is mentek. Az állat bőgését nem felejttem el, ott volt jóideig félig elvágott nyakkal. Mire megérkeztek az élezett késsel, addigra már a Fátyol csak hörögni tudott, ezt követően kapta meg a halálos döfést. Már nem is az

elvesztett tej forrásáért sírtunk, hanem az állat szenvedéséért. Mi főként krumplit és babot ettünk meg kevés kenyeret, mert amit megtermeltek a szüleink, azt sokszor megvámolták, a szánk előtt elzabrálták.

Hozzánk is behozták mosatni a katonák alsóneműit. Szegény Anyámnak nem volt elég a nagy családra való mosás, mindezt hamulúggal és kézzel. Amikor egy nagy kupac színpárba inget, gatyát odahoztak, fogta a kalapácsot és az ingnyakak varrásai mentén lévő ruhatetűket agyonverte a küszöbön, hogy ne a mosóteknőben úszkáljanak.

Úgy emlékszem, Édesanyám kezei nem voltak túl nagyok, de annál eresebbek a sok munkától meg a cipeléstől. Volt ott egy kis erdőnk és a hátán cipelte be a nagy összekötött fákat, hogy meg ne fagyjunk. Ugyanígy vitte a kiskertben megtermelt zöldbabot, borsót és egyebeket a kb. 10 km-re lévő közeli piacra is, sokszor a szája előtt, hogy el tudjon bennünket tartani. Emlékszem ilyenkor már mezitláb jött haza, mert úgy elfáradt és bedagadt a lába, hogy a kis lábbelijében nem fért el. Ekkor kért meg, hogy hozzak lavórba vizet, és vizesen nyomkodjam meg a lábait, meg hogy tapossam meg a hátát, mert úgy összegörnyedt, mintha egy kis vézna csenevész lenne. Pedig a maga korában igen szép volt, de még a neve is: Rózsikának hívták, Apám csak rózsaszálamnak szólította. Szegény drága jó Anyám a szemem láttára fogyott el mintegy gyertyaszál, korán és hamar, de kérdelem én miért? Ekkor még nem sejthettem az ezután következőket.

Ismét a szüleimről

Szüleim az 1940-es években már meglett felnőttek voltak (Apám 1895-ben, Anyám 1896-ban született). Az ifjúkori nehézségeikről elég keveset tudok, de annyit igen, hogy a nagyobb testvéreimet szegényen, de becsületben nevelték. Az elsőszülött Nővéreméknek egy déli kis városban vettek házat, ahol megszületett a fiú és lány gyermekük. A szomszédba nősült a legidősebb fiú testvérem, mi a többiek odahaza voltunk a szülői házban, szegény jó Apám meg többnyire az örökölt kis gyümölcsösben a szomszéd településen dolgozott amit tudott, igen betegen. Sokat hazajárt, hogy itthon is rendben van-e minden, és hozta háton cipelve a finom gyümölcsöket úgy kb. 20-25 km-ről. Azért nem lovaskocsival, mert bár voltak ugyan lovaink, de azokkal az itt lévő földeket kellett művelni, másrészt, mert a kocsival óriásit kellett volna kerülni, így maradt a buckáson keresztül vezető út, ahol az a sok borovicska nőtt. Emlékszem párszor mi is az öcsémmel elkönyörögtük magunkat, hogy vele megyünk, de már az út közepén alig bírtunk menni. Ő azonban csak biztatott: gyerünk, hamar odaérünk. Még lovacskát is játszottunk: egy madzagdarabot adott a kezünkbe és ő vonszolt, húzott. Most is magam előtt látom, milyen tört és redős volt az arca, de igyekezett mosolyra fakasztani minket. Nem is sejtettük, hogy mekkora lelki erő kellett ehhez is, de nekünk akkor ez nagyon jó volt. Visszafelé is először viháncoltunk, de hamar jött az a fránya elfáradás, persze most duplán jött mivel kis kosárban nekünk is kellett hozni a finom gyümölcsöket. A kiskosarakat Apám maga kötötte, mert ehhez is jól értett. Kötött ő párszárító (gyümölcsaszaló) kosarat, bekötött

demizsonokat, különféle üvegeket, meg sokféle kosarat font fűzfavesszőből és nyúlavesszőből.

Hasalj!

Mikor elért bennünket is a háború, a repülőgépek csak zúgtak, bombáztak és rengeteg katona jött. Ekkor már hat éves lettem, és elvitt drága jó Anyám beíratni az iskolába az alábbi intő szavakkal: „Jó legyél, tanulj és dolgozz, hogy az életed minél teljesebb legyen!” Hát ezt sűrű igenek között megígértem és ez az ígéret síromig kísér. A tanítás megkezdése után úgy kb. 2 hét múlva, igen sok bombázó gép jött, a tanító néni csak annyit mondott: - Hasalj -, erre az összes gyerek egy pillanat alatt a pad alatt feküdt mozdulatlanul, Ezzel ez a tanév számunkra befejeződött, de a tanárok azért minden hét végén jöttek ebédre hol az egyik házhoz, hol a másikhoz. Itt ez volt a szokás vagy a kényszer.